

УДК 330.342.3

JEL classification: F23, F60, L50

О. О. Корогодова, к. е. н., доцент кафедри міжнародної економіки
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНИХ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ СТРУКТУР НА КРАЇНИ, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ, В УМОВАХ ІНДУСТРІЇ 4.0

У статті розглянуто питання світових соціально-економічних перетворень в період цифровізації суспільних відносин. Висвітлено основні тенденції у процесі транснаціоналізації сучасного бізнесу. Вказано актуальність дослідження інноваційних структур транснаціонального типу підприємництва — провідних економічних акторів, що трансформують суспільні процеси. Висвітлено процес оцінювання дій транснаціональних компаній з організації власної діяльності за межами національної території з боку Міжнародної організації праці. Виявлено значення факторів формування політики транснаціоналізації. Наведено розподіл прямих іноземних інвестицій між країнами за типом розвитку. Зазначено базис теорії зовнішньої залежності в міжнародній економіці. Окреслено механізми реалізації політики урядів країн, що розвиваються, в сфері взаємодії з ТНК. Зазначено заходи, що рекомендовано ООН для покращення ефективності діяльності транснаціональних корпорацій у країнах, що розвиваються. Наведено основні проблеми економічного змісту, з якими стикаються транснаціональні корпорації у країнах, що розвиваються. Охарактеризовано процес дезагрегування ТНК ланцюгів вартості та перенесення діяльності у країни перебування, що призводить до інтернаціоналізації R&D заходів в умовах Індустрії 4.0. Наведено рейтинг телекомунікаційних структур транснаціонального типу підприємництва. Перелічено технологічні компанії, що увійшли до складу ТОП-10 ТНК світу. В контексті політики країн, що розвиваються, наведено низку правил поведінки ТНК у сфері найму робочої сили, підготовки кадрів, забезпечення відповідних умов праці і життя робітників, що розглянуті у тристоронній декларації Міжнародної організації праці. Розглянуто підходи ЮНКТАД до визначення цифрових гравців економіки. Наведено перспективні галузі світової економіки для прямого іноземного інвестування. Висвітлено проблемні питання віднесення країн до прикордонних ринків. Зроблено висновки стосовно перспектив посилення присутності ТНК у країнах перебування за рахунок можливостей перенесення акцентів R&D на периферію. Представляє інтерес методика оцінки прикордонних ринків з точки зору розміщення інноваційних підрозділів структур транснаціонального типу підприємництва.

Ключові слова: ПП, цифровізація суспільних відносин, ТНК, транснаціональні структури, Індустрія 4.0.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Світова економіка змінюється завдяки революції виробництва, розподілу, обміну і споживання, викликаних цифровізацією суспільних відносин в умовах Індустрії 4.0. Місце країни на світовому ринку технологій визначається рівнем розвитку її науково-дослідної сфери. Інноваційні структури транснаціонального типу підприємництва є провідними економічними акторами, що трансформують суспільні процеси. Значні за обсягами та впливом ТНК поглинають інноваційні компанії мікропідприємницького типу в різних регіонах, і особливо у країнах, що розвиваються.

За оцінками МОП [1] дії транснаціональних компаній з організації власної діяльності за межами національної території можуть викликати неправомірну концентрацію економічної могутності та протиріччя цілям національної політики та інтересам робітників. Поширеною є думка про необхідність покладення на транснаціональні утворення відповідальності за соціально-економічний стан найбільш бідніших держав світу. Зазначене протиріччя представляє інтерес для дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття.

Проблемні питання висвітлювались у роботах Войтка С. В. [2], Хватова Ю. Ю. [3], Edward Gilmore, Ulf Andersson та Noushan Memar [4], Кирилич Х. В. [5], Michael Shum [6], Bruno Casella and Lorenzo Formenti [7]. Проте проблематика розгляду впливу інноваційних структур транснаціонального типу підприємництва на діяльність урядів країн, що розвиваються в контексті цифровізації суспільних відносин в умовах розвитку Індустрії 4.0 потребує подальших досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття аспектів впливу інноваційних ТНК на країни, що розвиваються в контексті розвитку Індустрії 4.0 Основні наукові результати дослідження базуються на загальних принципах логіки і об'єктивності, отримані на основі використання системного та структурно-функціонального аналізу. У статті використано загальнонаукові методи: історично-логічний, аналітично-описовий, а також статистико-часовий та табличний.

Виклад основного матеріалу дослідження із обґрунтуванням одержаних наукових результатів. Інноваційні структури транснаціонального типу підприємництва являють собою провідних акторів, що в багатьох випадках ініціюють угоди між країнами з різним ступенем розвитку. Існує багато протиріч між економічними інтересами транскордонних компаній та урядів регіонів. За даними ООН, розподіл ПП у країни, що розвиваються, носить нерівномірний характер. Якщо у 2000-му році рівень ПП у зазначені країни склав всього 17 % від загального обсягу прямих іноземних капіталовкладень, то в 2013р. цей показник склав вже більше 60 %, у 2017р. знаходився на рівні близько 47%, у 2018р. склав близько 38% [8]. Транснаціональні компанії мають знижений рівень зацікавленості у відкритті та фінансуванні інноваційної діяльності підрозділів у найменш розвинених країнах. За даними [9], потоки до зазначених країн перебування у 2018р. скоротилися до рівня 26 млрд дол.

Однак частка ВВП країн, що розвиваються, у світовій економіці за 8 років зросла на 20%, із 38% до 58%. За оцінками ЮНКТАД, така тенденція буде тривати далі [9]. Представляють інтерес підходи до класифікації країн, що розвиваються, з боку різних міжнародних структур (UN, IMF, OECD, World Bank, MSCI, FTSE Russell, Standard & Poor's). Зазначимо, що теорія зовнішньої залежності

(диспропорційності розвитку світової економіки), що отримала значний розвиток у минулому столітті, залишається актуальною і в сьогоденні часи, що підтверджують такі обставини: країни, що розвиваються, мають залежність від розвинених країн через борги у кредитних відносинах; незважаючи на те, що концентрація сировинно-ресурсного потенціалу в країнах, що розвиваються, є доволі високою і достатньою для стрімкого економічного розвитку, але отримані прибутки акумулюються на рахунках транснаціональних утворень [5].

Значну роль у забезпеченні структурних перетворень економіки країн, що розвиваються, розвитку виробничого потенціалу і підвищення рівня доданої вартості відіграють наука, техніка та інновації. У той же час частка фінансування ТНК складає близько 90% від інвестицій у інноваційний сектор бізнес-утворень. Для спрощення доступу до ресурсів інноваційно орієнтованих транснаціональних структур необхідно стимулювання відповідних національних стратегій з боку міжнародних організацій, а самим країнам, що розвиваються, у цілях сталого розвитку слід заохочувати інвестиції в науку, техніку та інновації.

Зазначимо заходи, що рекомендовано ООН для транснаціональних корпорацій стосовно їхнього втручання до діяльності країн, що розвиваються:

- стимулювати енергоефективні інвестиції в країни, що розвиваються, та сприяти екологізації економічних перетворень;

- підтримувати країни, що розвиваються, у створенні організаційного та кадрового потенціалу з метою зміцнення їхньої здатності залучати ПП в сектора, що створюють високу додану вартість, і вести переговори про отримання коштів за рахунок відповідального інвестування;

- допомагати у нарощуванні та зміцненні виробничого потенціалу, розширенні експорту, трансферу технологій на взаємно узгоджених умовах, поширенні виробничих ноу-хау, управлінських навичок і капіталу.

Існуюча економічна допомога з боку міжнародних організацій та конкретних транснаціональних компаній порушує баланс інтересів різних країн. Країни, що розвиваються, використовують у власних цілях іноземну фінансову допомогу, і в той же час проголошують

незалежність у прийнятті економіко-політичних рішень. Інноваційні структури транснаціонального типу підприємництва здійснюють значний вплив на розв'язання економічних проблем країн, що розвиваються.

Однак останнім часом процес дезагрегування ТНК ланцюгів вартості та перенесення діяльності у країни перебування призвів до інтернаціоналізації R&D заходів. Сучасне транснаціональне виробництво передбачає застосування дорогого сучасного робототехнічного обладнання, що призводить до зростання рівня безробіття, змінює наявну технічну будову капіталу, а також ускладнює розробку місцевих технологій. Залучення підрозділів країн перебування до процесів R&D призводить до спільної технологічної еволюції місцевих регіонів. Однак ці процеси характерні більш для розвинених країн або країн, що розвиваються та мають емерджентний характер розвитку. Процес орієнтації на інноваційні зміни, що відбуваються у підрозділах ТНК та закордонних аналітичних центрів, університетів та інших спільних структур, дозволяє консолідувати оновлені дані у центральній материнській компанії у країні базування [4]. Активний розвиток аутсорсингової діяльності, що спрямована у країни, що розвиваються, дозволяє зробити висновок про зростання ролі зазначених держав у світовій економіці при переході від класичної системи виробничо-технологічного типу (Індустрії 3.0) до новітньої (Індустрії 4.0).

Таблиця 1 – Вибір найбільш перспективних галузей для ПІП (% від очікувань фахівців Investment promotion agenci)

Розвинені країни, %	Країни, що розвиваються та перехідні економіки, %
Інформаційно-комунікаційні технології — 73	Продукти харчування та напої — 48
Професійні послуги — 42	Сільське господарство — 48
Фармацевтика — 33	Інформаційно-комунікаційні технології — 41
Автомобільна промисловість — 33	Комунальні послуги — 23
Машинобудування — 30	Будівництво — 23
Адміністративні послуги — 30	Фармацевтика — 23

Складено на основі [9]

У звіті [9] вказується, що очікування Investment promotion agenci співпадають із інвестиційними планами транснаціональних корпорацій стосовно галузі харчової промисловості та стосовно сфери інформаційно-комунікаційних технологій, що є одночасно одним з факторів та

Рівень присутності цифровізованих компаній у рейтингу 100 найбільших світових ТНК продовжує зростати. Рейтинг 2017-го року включає 15 технологічних та 7 телекомунікаційних структур транснаціонального типу підприємництва. З 2012-го року кількість технологічних компаній збільшилася більш ніж удвічі, вісім компаній увійшли у ТОП ТНК: Samsung Electronics Ltd (Корея), SAP SE (Німеччина), Nokia OYJ (Фінляндія), Hitachi Ltd (Японія), Amazon.com (США), Broadcom (Сінгапур), Intel Corporation (США), Oracle Corporation (США) і Tencent Holding Ltd (Китай). Всі компанії інвестували значні кошти для підтримки своїх лідерських позицій [9].

У [7] наведено перелік цифрових гравців економіки (digital economy players). Основу представляють компанії сектору інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують інфраструктуру та інструменти, які роблять Інтернет доступним для окремих суб'єктів бізнесу. Її основу представляють цифрові фірми, що характеризуються центральною роллю Інтернету в їхній роботі. Це, насамперед, суто цифрові гравці (інтернет-платформи та провайдери цифрових рішень) та «змішані» гравці (електронна комерція та цифровий контент), які поєднують цифровий вимір з фізичним. Друга макрокатегорія ІКТ-компаній — це виробництво софтверних та хардверних рішень [7].

наслідків розширення цифровізації суспільних відносин на прикордонних ринках.

Прикордонними ринками вважаються країни, що розвиваються та знаходяться на межі між розвиненими країнами та бідними країнами. За [6], критеріями віднесення країн до категорії

прикордонних ринків, є: ВВП на душу населення за ПКС 10-30 тис. дол., комплексність розвитку економіки (розгалуженість), невелика кількість населення до 3 млн осіб, наявність або відсутність місцевого фондового ринку.

Прийнята Міжнародною організацією праці [1] тристороння декларація передбачає низку правил поведінки ТНК у сфері найму робочої сили, підготовки кадрів, забезпечення відповідних умов праці і життя робітників. ТНК надано рекомендації прагнути до розширення можливостей найму та гарантій зайнятості на своїх підприємствах, віддавати пріоритет при прийомі та підвищенні кваліфікації у країнах перебування місцевим кадрам, прагнути при інвестуванні в державах до використання технологій, генеруючих робочі місця, а також, де це можливо, адаптувати технологічні процеси до місцевих умов. За транснаціональні корпорації мають у повній мірі ураховувати загальні цілі політики країн, в яких вони працюють. Їхня діяльність повинна бути узгоджена з національним законодавством і відповідати пріоритетам розвитку, соціальним цілям і структурі країни, в якій вони працюють. З цією метою мають проводитися консультації між ТНК, урядами країн

базування і, у разі необхідності, зацікавленими організаціями національних роботодавців і працівників [1].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, інноваційні транснаціональні структури виконують основну роль інвесторів інноваційних проектів серед бізнес-акторів. Інновації, що впроваджуються за рахунок R&D корпорацій, є основою конкурентоспроможності окремих товарів, компаній, галузей, країн. Роль підрозділів ТНК у країнах перебування посилюється завдяки можливостям перенесення акцентів R&D на периферію. За наявного процесу цифровізації суспільних відносин в умовах Індустрії 4.0 посилюється вплив ТНК на країни, що розвиваються та збільшується їхня роль у світовій економіці. Представляє інтерес методика оцінки прикордонних ринків з точки зору розміщення інноваційних підрозділів структур транснаціонального типу підприємництва. Методи реалізації зазначених напрямів будуть розглянуті у подальших дослідженнях.

Список літератури

1. Міжнародна організація праці URL: <http://www.ilo.org> (дата звернення 28.10.2018)
2. Якість державного регулювання, ефективність роботи уряду чи план Маршалла на шляху країн до Індустрії-4.0 / С.В. Войтко, О.А.Гавриш, О.М. Згуровський // Економічний вісник Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут”, 2018. №15. С. 3-12.
3. Класифікація країн, що розвиваються у світовій економіці / Ю. Ю. Хватов //Актуальні проблеми міжнародних відносин, 2017. №130. С. 107-117.
4. How subsidiaries influence innovation in the MNE value chain / Edward Gilmore, Ulf Andersson, Noushan Memar // Transnational corporations investment and development, 2018. Volume 25. Number 1. P. 73-101.
5. Проблема нерівномірності економічного розвитку світового господарства / Кирилич Х. В. // Дис. на здобуття наук. ступеня к. е. н. за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. ЛНУ імені Івана Франка, Львів, 2015.
6. List of Frontier Market Countries / Michael Shum // URL: <https://www.investmentfrontier.com/2015/04/27/list-of-frontier-market-countries/>(дата звернення 03.10.2018)
7. FDI in the digital economy: a shift to asset-light international footprints / Bruno Casella and Lorenzo Formenti // Transnational corporations investment and development, 2018. Volume 25. Number 1. P. 101-131.
8. Global FDI flows continue their slides in 2018. Highlights. January, 2019. Issue 31. URL:https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/diaeiainf2019d1_en.pdf. (дата звернення 08.10.2018)
9. World Investment Report 2018. Investment and New Industrial Policies URL:https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2018_en.pdf (дата звернення 08.10.2018)

References

1. The official site of ILO (2018), available at: <http://www.ilo.org> (Accessed 28 October 2018)

2. Voitko, S.V., Gavrish, O.A. and Zgurovsky, O.M. (2018), “The quality of government regulation, the effectiveness of the government or Marshall Plan on the way of countries to Industry-4.0”, *Economic Bulletin of the National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute"*, vol. 15, pp. 3-12.

3. Khvatov Yu.Yu. (2017), “Classification of developing countries in the world economy”, *Actual problems of international relations*, vol. 130, pp. 107-117.

4. Gilmore E., Andersson U. and Memar N. (2018), How subsidiaries influence innovation in the MNE value chain, “*Transnational corporations investment and development*”, vol. 25, no. 1, pp. 73-101.

5. Kirilich H.V. (2015), “Problem of uniformity of economic development of the world agriculture”, Abstract of Ph.D. dissertation, World economy and international economic relations. Ivan Franko Lviv National University, Lviv, Ukraine.

6. Shum M., “List of Frontier Market Countries” (2018), available at: <https://www.investmentfrontier.com/2015/04/27/list-of-frontier-market-countries/> (Accessed 03 October 2018).

7. Casella B., Formenti L. (2018), FDI in the digital economy: a shift to asset-light international footprints “*Transnational corporations investment and development*”, vol. 25, no. 1, pp. 101-131.

8. The official site of UNCTAD (2018), “Global FDI flows continue their slides in 2018. Highlights”, available at: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/diaeiainf2019d1_en.pdf (Accessed 08 October 2018)

9. The official site of UNCTAD (2018), “World Investment Report 2018. Investment and New Industrial Policies”, available at: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2018_en.pdf (Accessed 08 October 2018)

O. Korogodova, PhD in Economics, Associate Professor, Department of International Economics, National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute».

O. Korogodova, PhD in Economics, National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

The impact of innovative transnational structures on developing countries, in the industry

4.0

The article deals with the issues of world socio-economic transformations during the period of digitalization of social relations. The main tendencies in the process of transnationalization of modern business are highlighted. The relevance of the research of innovative structures of the transnational type of entrepreneurship – the leading economic actors transforming social processes – is indicated. The process of evaluating the actions of transnational companies for the organization of their own activities outside the national territory by the International Labor Organization is described. The significance of the factors of formation of transnationalization policy is revealed. The distribution of direct foreign investments between countries by type of development is presented. The basis of the theory of foreign dependence in the international economy is indicated. The mechanisms of implementation of the policy of governments of developing countries in the field of interaction with TNCs are outlined. Measures recommended by the United Nations to improve the efficiency of transnational corporations in developing countries are noted. The main problems of the economic content encountered by transnational corporations in developing countries are presented. The process of disaggregation of TNC value chain and transfer of activity to the host country, which leads to the internationalization of R&D activities under the conditions of Industry 4.0, is characterised. The rating of telecommunication structures of transnational type of entrepreneurship is given. Technological companies that are included in TOP-10 TNCs of the world are listed. In the context of developing countries policies, a number of TNCs' rules of conduct in the field of hiring, training, ensuring the working conditions and lives of the workers, considered in the tripartite declaration of the International Labor Organization, are given. UNCTAD approaches to the definition of digital players in the economy are considered. UNCTAD approaches to the definition of digital players in the economy are considered. Prospective sectors of the world economy for direct foreign investment are presented. Issues of assigning countries to the frontier markets are discussed. Conclusions regarding the prospects of increasing the presence of TNCs in the host countries due to the possibility of shifting the emphasis of R&D to the periphery are made. The methodology for evaluating border markets in terms of placement of innovation units of transnational business entities will be considered in further studies.

Key words: FDI, digitalization of social relations, TNCs, transnational structures, Industry 4.0.

Стаття надійшла до редакції 30.10.2018 р.